

TER BESLISSING

Aan Minister van SZW

nota

Kabinetsreactie staatscommissie demografie –
openbaarmaking stukken

Datum
27 mei 2024

Onze referentie
2024-

Opgesteld door

Tweede contactpersoon

Bijlage(n)
1

Aanleiding

Zoals besproken afgelopen vrijdag worden de onderliggende beslisnota's bij de kabinetsreactie op de staatscommissie demografie nagezonden.

Geadviseerd besluit

Graag de aanbiedingsbrief ondertekenen voor de nazending van de beslisnota's.

Kernpunten

- De beslisnota's worden gelakt op persoonsgegevens en op eenheid van het kabinetsbeleid. Deze punten zijn in de nota's lichtgrijs gemarkeerd, opdat deze gelakt worden voor verzending.
- Daarnaast is, conform de SZW-lijn om zoveel mogelijk openbaar te maken, geen andere informatie gemarkeerd als vertrouwelijk. Dit betekent dat er soms geanonimiseerde, ambtelijke beleidsopvattingen van andere departementen in staan. Hieruit blijkt in sommige gevallen verschil van opvattingen op ambtelijk niveau. Met oog op de collegiale verhoudingen zullen wij onze interdepartementale collega's hierover informeren.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Nazending beslisnota's bij kabinetsreactie op de staatscommissie demografie	Verzenden aan TK	
2	Openbaar maken bijlage 1 Nota 20240515	Bijlage bij verzending	
3	Openbaar maken bijlage 2 Nota 20240430	Bijlage bij verzending	

4	Openbaar maken Bijlage 3 Nota 20240326	Bijlage bij verzending	
5	Openbaar maken bijlage 4 Nota 20240319	Bijlage bij verzending	
6	Openbaar maken bijlage 5 Nota 20240227	Bijlage bij verzending	
7	Openbaar maken bijlage 6 Nota 20240125	Bijlage bij verzending	
8	Openbaar maken bijlage 7 Nota 20240117	Bijlage bij verzending	
9	Openbaar maken Bijlage 8 Nota 20240111	Bijlage bij verzending	
10	Openbaar maken bijlage 9 Nota 20231219	Bijlage bij verzending	

Datum
27 mei 2024

Onze referentie
2024- [REDACTED]

16/5 2024

TER BESLISSING

Aan Minister van SZW

Datum
15 mei 2024

nota

MR Aanbieding Kabinetsreactie Staatscommissie
Demografische Ontwikkelingen 2050

Aanleiding

- Via bilateraal contact met **Eenheid van kabinetsbeleid** is politiek geschakeld over de kabinetsreactie op het eindadvies van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050.

Uiterlijk bij
16 mei 2024

Geadviseerd besluit

- U wordt geadviseerd het aanbiedingsformulier voor de Ministerraad te ondertekenen, opdat de kabinetsreactie ter besluitvorming wordt geagendeerd voor de Ministerraad op 24 mei 2024.

Bijlage(n)
2

Kernpunten

- U gaf op 14 mei 2024 akkoord op de meest recente versie van de concept-kabinetsreactie.
- Sindsdien is ten behoeve van politieke afstemming **Eenheid van kabinetsbeleid** nog een beperkt aantal wijzigingen aangebracht (zie toelichting).
- Hiermee is politiek akkoord verkregen **Eenheid van kabinetsbeleid** en de weg vrijgemaakt voor agendering in de MR. In overleg met AZ is bepaald, dat de eerstvolgende mogelijkheid hiertoe de MR van 24 mei 2024 is. Hiertoe dient u dit agendapunt formeel in te dienen bij AZ.

Toelichting

Ten behoeve van politieke afstemming werden de volgende wijzigingen aangebracht (ten aanzien van uw tas-versie):

- Onder 3.A Kindertal, levensverwachting en migratie is op basis van het rapport van de staatscommissie de verhouding (procentueel) tussen verschillende migratie categorieën toegevoegd **Eenheid van kabinetsbeleid** verwezen naar een verdere toelichting op de cijfers in het rapport van de staatscommissie.
- Onder 3.B Sociale cohesie is de notie toegevoegd dat specifiek in het geval van nieuwkomers in Nederland naast een samenlevingsperspectief ook integratie essentieel is, conform Kamerbrief Visie op het begrip integratie uit 2022
- Onder 4.B Specifieke afwegingen – ruimte is de notie toegevoegd dat bevolkingsgroei invloed heeft op de vraag naar ruimte voor woningbouw

- Onder 4.B Specifieke afwegingen – ruimte is toegevoegd dat bij het ruimtegebruik van de landbouw ook het verduurzamen van de productie moet worden meegewogen. En dat er bij ruimteclaims die landbouwgrond raken zorgvuldig moet worden afgewogen of onttrekking noodzakelijk is [REDACTED]

Datum
15 mei 2024

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	MR Aanbiedingsformulier	Ter ondertekening door MSZW en doorgeleiding aan AZ	
2	Kamerbrief Kabinetsreactie Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050	Ter doorgeleiding aan AZ	
3	Track versie Kamerbrief Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050	Ter informatie	Wijzigingen doorgevoerd sedert de tas-versie van MSZW.

Aan

Minister van SZW

nota

Conceptversie kabinetsreactie op rapport
Staatscommissie t.b.v. BWO mei 2024

TER INFORMATIE

Eenheid van Kabinetsbeleid

Datum
30 april 2024

Tweede contactpersoon

Bijlage(n)
1

Aanleiding

Bijgaand treft u een nieuwe versie van de concept-kabinetsreactie op het adviesrapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050. Hoewel er mogelijk nog aanpassingen zullen volgen n.a.v. uw contact [redacted] delen we deze versie al met u zodat u de andere aanpassingen al kan bekijken.

Wij beogen a.s. maandag een definitieve versie van de brief te verspreiden ten behoeve van het BWO op 15 mei aanstaande.

Geadviseerd besluit

- Kan u zich vinden in bijgaande brief en gaat u akkoord met verzending van deze versie aan de genodigden voor het BWO (indien contact met [redacted] niet tot wijzigingen leidt)?
- U wordt geadviseerd voorafgaand aan verzending in ieder geval nog contact op te nemen met [redacted] om bilateraal afstemming te zoeken over de brief. **Eenheid van Kabinetsbeleid**

Kernpunten

- Naar aanleiding van het benen-op-tafel gesprek van 10 april jl. en afzonderlijke gesprekken met bewindspersonen die u nadien heeft gevoerd, is er nog inbreng op de kabinetsreactie ontvangen vanuit [redacted]
- In de Ambtelijke Commissie Migratie en Samenleving van 24 april jl. is de kabinetsreactie op interdepartementaal DG-niveau besproken. Hierbij is door DG Werk, aangegeven dat de ruimte voor verdere ambtelijke inbreng beperkt is tot correctie van feitelijke onjuistheden en zwaarwegende omissies. Hierop is er nog inbreng vanuit JenV, BZK en OCW ontvangen.
- In de bijlage treft u zowel een schone versie als een versie waarin wijzigingen zijn bijgehouden (met in de zijlijn vermeld van wie de aanpassing afkomstig is).
- De volgende punten van [redacted] zijn niet overgenomen in de brief. **Eenheid van Kabinetsbeleid**

Eenheid van Kabinetsbeleid

13/5 DEJ
MRK

(2024-04-30
gehoppeld
8/5)

Brief alle
— moet met terug

↓
nie apps

Eenheid van Kabinetsbeleid

Datum
30 april 2024

- Hier is nog geen terugkoppeling over geweest. Wegens het meireces vermoeden wij dat dit contact nog niet heeft plaatsgevonden.
- Verder graag uw aandacht voor het feit dat we op verzoek van JenV opnieuw een passage over het pakket maatregelen op het gebied van migratie, zoals vorig jaar in de bewindspersonen overleggen besproken, hebben opgenomen (paragraaf 3A, p.5). De brief zou anders in hun opinie niet compleet zijn. **Eenheid van Kabinetsbeleid**
- Woensdag 15 mei aanstaande van 18u-19u staat nu in uw agenda gereserveerd voor een BWO. Uitgenodigde bewindspersonen zijn: MAPP, MBZK, SJenV, MVWS, MOCW, MFIN, MIenW en MEZK. Hoewel dit de best passende optie aankomende week is, ziet het er naar uit dat MFIN, MEZK, MAPP en MOCW er 15 mei niet bij kunnen zijn. Er wordt nog nagegaan of hun beschikbaarheid is gewijzigd, dan wel, of zij zich kunnen laten vervangen.
- Eventuele agendering van de kabinetsreactie in de MR van 17 mei, zou voorafgaand aan het BWO, door u (onder voorbehoud) via de "woensdagagenda" moeten plaatsvinden. Dat heeft het risico dat als in het BWO geen akkoord is met behandeling in de MR, vrijdag bij de openbaarmaking van de besluitlijsten bekend wordt dat dit punt op de agenda heeft gestaan.

OEPS
→ dat werkt dan denk ik, hier

is dit okte koster?

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	[TRACK CHANGES] Conceptkabinetsreactie adviesrapport Staatscommissie	Ter informatie (niet verzenden)	
2	[SCHOON] Conceptkabinetsreactie adviesrapport Staatscommissie	Ter informatie (niet verzenden)	

Aan

Minister van SZW

nota

Conceptkabinetsreactie Staatscommissie Demografie
2050

Datum
26 maart 2024

Onze referentie

Aanleiding

Op 15 januari 2024 is het eindrapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 gepubliceerd. U heeft eerder twee conceptversies van de kabinetsreactie gehad. Bijgevoegd vindt u een derde conceptversie van de Kabinetsreactie op dit rapport. Na verwerking van uw opmerkingen en die van het IDMS, willen we deze versturen aan het BWO/Benen op tafel-sessie van 10 april.

Bespreekpunt

- Kunt u zich vinden in de huidige opzet van de brief, herkent u de genoemde afwegingen, en kunt u zich vinden in de wijze waarop deze geformuleerd worden?
 - In het bijzonder vragen we uw aandacht voor de tekst met de reactie om te komen tot een scenario voor 'gematigde groei' (p. 4-8), met daarbinnen aandacht voor de verschillende migratiestromen. We hebben hier vanuit verschillende departementen flink verschillende inbreng op gehad.
 - Daarnaast is de passage over generieke sturing of sectorale sturing (p. 9) er eentje waarvan we verwachten dat hier sterke ideeën bij heeft.

Kernpunten

Boodschap brief

- In een benen op tafeloeverleg met bewindspersonen op 2 februari is besproken om een kabinetsreactie te sturen met de volgende elementen:
 - Uitdagingen zoals geschetst door de staatscommissie.
 - Wat doet het huidige kabinet daar aan?
 - Wat heeft het kabinet aan denkwerk op de plank liggen (opgenomen in bijlage)?
 - Welke afwegingen ziet het kabinet die relevant zijn voor toekomstige besluitvorming?
- De Staatscommissie (en vele andere instanties als het CPB, DNB, SCP en de SER) vragen de politiek om keuzes te maken. Vanwege de demissionaire status van het Kabinet hebben bewindspersonen aangegeven dat er in de kabinetsreactie geen nieuw beleid kan worden aangekondigd, maar wel duidelijk gemaakt moet worden welke scherpe keuzes er voorliggen. Daartoe zijn de belangrijkste afwegingen opgenomen die een rol spelen bij het maken van keuzes: de consequenties die keuzes de ene of de andere kant op zullen

hebben. Ze kunnen politiek-gevoelig zijn en worden daarom zo politiek-neutraal mogelijk omschreven.

Datum
26 maart 2024

Opzet brief

- De kabinetsreactie geeft weer welke trends centraal staan in de analyse van de staatscommissie.
- Daarna gaat de brief in op de hoofdaanbeveling (gematigde groei), en overwegingen die daar direct aan raken rond kindertal, sterftcijfers & migratie, en sociale cohesie.
- Vervolgens schetst de kabinetsreactie een aantal overkoepelende afwegingen die terugkomen op verschillende terreinen.
- Vervolgens worden de specifieke domeinen behandeld die ook de Staatscommissie behandelt (Ruimte; Economie en arbeidsmarkt; Publieke voorzieningen)
- De reactie sluit af met een paragraaf over het inrichten van de governance en de aankondiging dat de commissie een verlengde opdracht heeft om ook een advies op te leveren voor Caribisch Nederland.

Aanpassingen t.o.v. vorige versie

- U gaf aan dat de afwegingen vragen oproepen over wat dan vervolgstappen zijn. Na verder overleg hierover via uw PA zijn deze herschreven, waarbij ze nu meer gepresenteerd worden als bouwstenen en mogelijke opties.
- U gaf daarnaast aan dat de taal ambtelijk was en de brief daardoor soms lastig leesbaar. De Taalbrigade heeft op de huidige versie meegekeken (binnen de tijd die we beschikbaar hadden) en wij hebben hun suggesties verwerkt. Indien het BWO nog tot grote wijzigingen leidt, overleggen wij met hen of ook op een nieuwe versie door hen nog een keer meegelezen kan worden.
- U gaf ook aan dat migratie onderbelicht bleef. We hebben daarom een hoofdstuk toegevoegd wat ingaat op gematigde groei, migratie en sociale cohesie (p. 4-8).
 - De Staatscommissie adviseert om stevige beslissingen te nemen omtrent migratie waar de kabinetsreactie nu niet uitvoerig op ingaat. Dit vanwege de politieke gevoeligheid van het onderwerp en de status van het kabinet. Zie ook verderop bij "Interdepartementale afstemming: discussiepunten".
 - Een passage over de opvang en participatie van Oekraïners wordt nog toegevoegd. ✓
- Vanuit het IDMS kwam het commentaar dat de lengte van de brief te fors was. Deze versie is daarom met 5 pagina's ingekort.
- Ook stelde het IDMS dat de aanvullende trendanalyse te veel afleidde van de hoofdboodschap. De verschillende trends zijn nu ondergebracht bij de deelthema's. Zo staan AI, veranderende werkvoorkeuren en geopolitieke instabiliteit onder het kopje 'Economie & arbeidsmarkt'.
 - U heeft in overleggen aangegeven graag in te gaan op veranderende werkvoorkeuren van een nieuwe generatie. Bij het uitzoeken van dit punt komen we een aantal onderzoeken van McKinsey tegen die juist benadrukken dat werkvoorkeuren sterk overeenkomen tussen verschillende generaties. Daarom hebben we dit punt niet in de brief verwerkt. Wel benoemen we dat toenemende diversiteit in huishoudtypen en werk/privé verdeling zorgt voor een grotere behoefte aan flexibiliteit van werkenden.

dank!

Bespr

Datum
26 maart 2024

Interdepartementale afstemming: discussiepunten

- Het opnemen van teksten over de verschillende soorten migratie blijft een gevoelig punt, **Eenheid van Kabinetsbeleid**
[redacted]
[redacted] Dit zal zeer waarschijnlijk een punt van discussie worden bij het benen op tafel overleg van 10 april.
 - Ambtelijk zijn wij van mening dat het realiseren van een scenario van gematigde groei een forse opgave is, die zowel veel vraagt van directe sturing op migratie als indirecte sturing (via bv. minimumloon, regulering arbeidsmarkt en sturing op economische activiteiten). Inhoudelijk gezien zou het goed zijn deze boodschap steviger aan te zetten in deze brief, [redacted]

Eenheid van Kabinetsbeleid

• **Eenheid van Kabinetsbeleid**
[redacted]

- OCW trekt de aanname in twijfel dat er door restricties in het onderwijsaanbod meer gestuurd kan worden op studiekeuzes. Omdat u heeft aangegeven deze afweging belangrijk te vinden, en de huidige teksten zijn gebaseerd op brieven van OCW, hebben we deze afweging laten staan. ←
- Omtrent het maken van keuzes over de economie en arbeidsmarkt van de toekomst stelt EZK dat de Perspectiefbrief van vorig jaar voldoende houvast biedt. FIN en SZW zijn van mening dat er verdere keuzes mogelijk zijn, dan wel een verdere aanscherping van de randvoorwaarden. Ambtelijk is er inmiddels overeenstemming bereikt, maar het is afwachten in hoeverre alle bewindspersonen zich hierin kunnen vinden.

met ons / SC ook hier

Verder proces

- Een eerdere conceptversie met deze elementen is besproken op 19 april in de ambtelijke vierhoek en op 20 april in de IDMS. Ook heeft u twee eerdere versies ontvangen, waarbij we uw opmerkingen hebben verwerkt.
- Vanwege de beperkte tijd versturen we deze kabinetsreactie tegelijkertijd aan u als aan de extra IDMS (3 april) en de sociale partners (Regiegroep 10 april).
- Gezien het IDMS op 3 april plaatsvindt, is er geen tijd om de wijzigingen uit het IDMS nog schriftelijk aan u voor te leggen. In de beleidsstaf van 4 april zullen wij de laatste wijzigingen, volgend uit het IDMS, met u bespreken. [redacted]

Eenheid van Kabinetsbeleid

- Na dat vooroverleg delen we de stukken met de overige bewindspersonen die zijn uitgenodigd voor het benen op tafel overleg.
- Voor MR en verzending naar de TK zien we nu twee opties (zie tabel hieronder). **Eenheid van Kabinetsbeleid**
[redacted]
- Het grote verschil in tijdslijn tussen de twee opties komt vanwege het meireces en uw agenda met onder andere een bezoek in de VS. We adviseren u namelijk om zelf bij de MR te zijn waarin dit stuk besproken wordt.

Datum	
Donderdag 28 maart	Delen met IDMS en sociale partners. Brief in weekendtas MSZW
Woensdag 3 april	IDMS+
Woensdag 3 & Donderdag 4 april	Herschrijven n.a.v. input MSZW en IDMS. Schrijven oplegger en annotatie MSZW.
Vrijdag 5 april	Vooroverleg MSZW. Stukken delen voor het benen-op-tafel overleg.
10 april	BWO-Benen-op tafel overleg. Regiegroep Stichting van de Arbeid
Na het BWO zijn er twee opties voor het vervolg:	
Optie A: 12 april	MR (vanwege korte aanlevertermijn moet dit dan op expliciet verzoek en voordracht van bewindspersonen gebeuren)
Optie B: 24 april 17 mei	ACMS MR

Datum
26 maart 2024

*dit is wel heel laag!
niets er tussen in?!
.*

21/3
CEJ

TER INFORMATIE

Datum
19 maart 2024

Bijlage(n)
2

Aan

Minister van SZW

nota

Tweede concept kabinetsreactie adviesrapport
Staatscommissie en overige opvolging

Aanleiding

U ontvangt een nieuwe conceptversie van de kabinetsreactie op de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (hierna: Staatscommissie). In deze versie is uw feedback en de inbreng vanuit andere departementen verwerkt. Ook doen wij u een voorstel over verdere ontwikkelingen op het gebied van opvolging van het rapport van de Staatscommissie.

Beslispunten

- Heeft u aandachtspunten bij de bijgevoegde conceptversie van de kabinetsreactie?
- Bent u akkoord met het voorstel voor de communicatieweek omtrent demografische ontwikkelingen/Future of Work?

Kernpunten

Kabinetsreactie

- U heeft eerder meegelezen met een eerste, ruwe opzet van de kabinetsreactie. Inmiddels is de brief aangepast. De onderhavige versie is geen definitieve versie maar wordt wel alvast met u gedeeld. Op deze manier kan tijdig uw perspectief meegenomen worden in de verdere vormgeving van de kabinetsreactie.
- Ten opzichte van de vorige versie is het volgende gewijzigd
 - een meer verhalende inleiding is toegevoegd,
 - de paragrafen *Ruimte* (inbreng BZK, IenW, LNV), *Economie en Arbeidsmarkt* (inbreng SZW, EZK, OCW), *Publieke Voorzieningen* (inbreng SZW, VWS, OCW) en *Sociale Cohesie* (inbreng SZW, OCW, LNV) zijn aangevuld,
 - de kopjes *Gematigde Groei* (inbreng SZW) en *Governance* (inbreng SZW) zijn toegevoegd.
 - Aan het kopje *Ruimte* wordt nog in overleg met BZK verder gewerkt.
 - BZ en BZK hebben tevens inbreng geleverd op het kopje *Appreciatie kabinet: de bredere context*.
- De Future of Work komt terug op verschillende plekken in de brief:
 - We hebben in '2.B: bredere context', de trends geschetst die u eerder in de FoW heeft genoemd. Dit zijn AI, geopolitieke veranderingen, en veranderende werkvoorkeuren.

- o In '3.B: Overkoepelende Afwegingen' worden enkele van de fundamentele keuzes genoemd.
- o In '3.D: Economie en Arbeidsmarkt' & '3.E: Publieke Voorzieningen' worden verscheidene consequenties van de trends beschreven.
- Onder het kopje *Gematigde Groei* wordt het huidige migratiebeleid behandeld en de adviezen van de Staatscommissie hieromtrent.
- Hierbij merken wij op dat ambtelijk JenV ervoor gekozen heeft geen inbreng te leveren omdat JenV van mening is dat er niets over migratiebeleid in de brief opgenomen kan worden. Dit kan een besprekingspunt worden in het benen-op-tafel overleg met bewindspersonen wat ingepland wordt (waarschijnlijk begin april).
- Deze conceptversie is interdepartementaal (BZK, JenV, OCW, VWS, EZK, IenW, LNV, BZ) op beleidsmedewerkersniveau gedeeld zodat er meegelezen en op sommige onderdelen nog aangevuld kan worden.

Datum
19 maart 2024

Proces en planning

- De conceptkabinetsreactie is geagendeerd voor bespreking op 19 maart a.s. binnen de ambtelijke Vierhoek (SZW, EZK, FIN, AZ) en in het Interdepartementale Directeurenoverleg Migratie en Samenleving (IDMS) van 20 maart a.s..
- De conceptkabinetsreactie wordt ook geagendeerd voor bespreking in de Ambtelijke Commissie Migratie en Samenleving van 27 maart a.s. (ACMS, DG-niveau).
- Na verwerking van uw feedback en die vanuit de Vierhoek, het IDMS en de ACMS zullen wij een volgende versie aan u voorleggen. Deze versie zullen wij ter bespreking inbrengen bij het benen-op-tafel overleg met bewindspersonen (begin april).
- Na het benen-op-tafel overleg verwachten wij beter zicht te hebben op wanneer behandeling in de MR kan plaatsvinden.

Wanneer MR?

Begin april

Verdere opvolging adviesrapport Staatscommissie

- Bijgevoegd aan deze nota vindt u een voorstel vanuit Communicatie, SenI en ASEA, om binnen een week op verschillende manieren demografische ontwikkelingen en de Future of Work onder de aandacht te brengen.
- Op deze manier trachten wij tegemoet te komen aan uw verzoek om op korte termijn een "week van de demografie" te organiseren, binnen de grenzen van de beschikbare capaciteit vanuit de betrokken directies.

Ter informatie: technische briefing TK van de Staatscommissie

- Op 26 februari jl. heeft een technische briefing van de Tweede Kamer plaatsgevonden door de Staatscommissie. Bijgevoegd vindt u een verslag van deze bijeenkomst om u inzicht te bieden in de aard van de vragen vanuit de Tweede Kamer, alsook de antwoorden die de Staatscommissie daarop heeft gegeven.

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Concept kabinetsreactie	Ter informatie (niet verzenden)	

adviesrapport
Staatscommissie

Datum
19 maart 2024

2	Voorstel communicatieweek demografische ontwikkelingen/FoW	Ter informatie (niet verzenden)	Vanuit Communicatie, SenI en ASEA	
3	Verslag technische briefing TK - Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050	Ter informatie (niet verzenden)		

Aan

Minister van SZW

nota

Proces opvolging adviesrapport Staatscommissie
Demografische Ontwikkelingen 2050

TER INFORMATIE

Datum
27 februari 2024

Bijlage(n)
0

Aanleiding

Op 15 januari jl. heeft u het adviesrapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (hierna: "Staatscommissie") in ontvangst genomen. Met deze nota informeren wij u graag over de verdere opvolging van het adviesrapport.

Beslispunt

- Ziet u graag een *follow-up* benen-op-tafel overleg ingepland om met betrokken bewindspersonen de concept-kabinetsreactie te bespreken?
- Heeft u al eerste aandachtspunten bij wat er nu ligt aan concept voor de kabinetsreactie? Wij vragen met name uw reactie op de structuur en de keuze van bouwstenen, en of u al een eerste blik wilt werpen op wat onder kopjes "afwegingen" is opgenomen.

Kernpunten

- **Kabinetsreactie:** onder coördinatie van SZW (SenI + ASEA) wordt er momenteel gewerkt aan een kabinetsreactie. Conform het benen-op-tafel gesprek, dat betrokken bewindspersonen (MBZK, SJenV, MAPP, MVWS, MEZK, MDEF, MFIN, MIenW) hier op 2 februari jl. over voerden, wordt dit een inhoudelijke brief. Het idee hierbij is een gebalanceerde reactie op te stellen, waarin de huidige inzet, voorbereidend werk alsook mogelijke keuzes en dilemma's worden benoemd. In de bijlage vindt u een eerste opzet voor de kabinetsreactie.
- Dit is echt een eerste opzet. Er missen nog flinke stukken. Deze opzet is nu op onderdelen ingevuld door ASEA en SenI. De uitvraag bij andere departementen en andere directies binnen SZW loopt nog. En de teksten die er al wel staan zijn zeker nog niet fijngeslepen. Toch leggen we hem graag al aan u voor, vanwege de complexiteit van deze brief, zowel inhoudelijk als politiek. Volgende week leggen we u dan een eerste volledige versie voor, waarin we uw aandachtspunten kunnen meenemen en de input van anderen. We vragen of u in ieder geval al kunt kijken naar de structuur van de brief, o.a. de vijf bouwstenen die we nu in het tweede deel hebben gekozen. Is dit een goede invulling van de afspraken in het BWO? Daarnaast denken we dat de stukken onder "afwegingen" waarschijnlijk het lastigst gaan worden. Hierin wijst u namens het kabinet op wat "keuzes maken" aan afwegingen gaat vergen. De keuze van afwegingen is dan zowel inhoudelijk relevant als politiek, vanwege de

213 DEZ
Mensenoms !!
bespreken, on
→ Hoe kunnen we
→ toe komen → migratie
→ Ertiening des aande
aan de echt aande
moeten
→ Besp. "Inly the"

vraag of we blijven binnen de randvoorwaarden van wat u heeft afgesproken t.a.v. de demissionaire status van het kabinet.

Datum
27 februari 2024

- Besluitvorming over de kabinetsreactie verloopt via de Ministeriele Commissie Migratie en Samenleving (MCMS) en het ambtelijke voorportaal, de Ambtelijke Commissie Migratie en Samenleving (ACMS, DG-niveau), waarbij wij het voornemen hebben de kabinetsreactie voor de ACMS-bijeenkomst van 27 maart te agenderen. De MCMS-bijeenkomst zal speciaal worden ingepland daar er geen reguliere vergaderingen zijn wegens de demissionaire status van het kabinet. Het streven is om de kabinetsreactie in april/mei 2024 te kunnen versturen naar de Tweede Kamer. Om betrokken bewindspersonen goed en tijdig mee te nemen in het proces, stellen wij voor om eind maart 2024 een follow-up benen-op-tafel gesprek in te plannen, waarbij u de concept-kabinetsreactie kan bespreken met de andere betrokken bewindspersonen. Eventuele verschillen in inzicht m.b.t. de kabinetsreactie kunnen dan gelijk worden geadresseerd.
- **Adviesrapport Staatscommissie Caribisch Nederland:** de Staatscommissie heeft haar werkzaamheden inmiddels voortgezet met betrekking tot demografische ontwikkelingen in Caribisch Nederland. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan motie Den Haan, die verzocht Caribisch Nederland mee te nemen in de taakopdracht van de Staatscommissie.¹ Hiertoe zijn er een hernieuwd instellings- en benoemingsbesluit opgesteld. Binnenkort ontvangt u beide stukken ter informatie en ondertekening (met terugwerkende kracht), alsook een begeleide nota. De Staatscommissie verwacht voor juli 2024 een adviesrapport over Caribisch Nederland op te leveren. Te zijner tijd zullen wij een aanbiedingsmoment inplannen waarbij u ook in de gelegenheid gesteld zal worden om de Staatscommissie te bedanken voor al haar werkzaamheden, conform uw verzoek daartoe.
- **College Tour Demografie:** na het webinar van 12 februari jl. is nu de organisatie van een *College Tour Demografie* opgepakt om zodoende breder aandacht te genereren voor het adviesrapport van de Staatscommissie en jongeren hierbij te betrekken. Momenteel wordt een samenwerking met de Haagse Hogeschool verkend voor een bijeenkomst in het voorjaar, waarbij wij ons richten op april 2024 zodat de bijeenkomst samen kan vallen met de voorgenomen periode voor verzending van de kabinetsreactie. Er wordt nog gezocht naar een geschikte datum. Wij zijn hierbij voornemens om [redacted] **Persoonsgegevens** [redacted] als vertegenwoordigers van de Staatscommissie uit te nodigen voor de College Tour. Gelet op de expertise van deze Staatscommissieleden, zouden wij de College Tour bijeenkomst dan kunnen toespitsen op de effecten van demografische ontwikkelingen op het onderwijs en de arbeidsmarkt, waarbij u dan ook gelegenheid heeft om in te gaan op *the future of work*.
- **Beleidsinformatiestructuur demografie:** met de rapporten Bevolking 2050 in beeld: Drukker, diverser en dubbelgrijs (2020) en Bevolking 2050 in beeld: opleiding, arbeid, zorg en wonen (2021) van het CBS/NIDI en het adviesrapport van de Staatscommissie is een brede kennisbasis

ju

En grote conferentie?

En welk vd demografie?

1 of meerdere?

¹ Motie Den Haan c.s. - Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 36 200 IV, nr. 23

beschikbaar gekomen voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid in de komende decennia. Ten behoeve van de ondersteuning van dit beleid is door SenI een beleidsinformatiesysteem ontwikkeld waarbinnen het NIDI is gevraagd om in ieder geval tot en met 2033 jaarlijks een verdiepende themastudie uit te brengen, die elk vijfde jaar het karakter van een synthesestudie heeft. Voor de eerste themastudie (2024) is het thema 'Wonen' gekozen. Voor de komende jaren worden de thema's voorafgaand aan het onderzoeksjaar vastgesteld na advies van een Programmaraad. Deze Programmaraad adviseert op de te onderzoeken thema's en fungeert als klankbordgroep bij de onderzoeken die NIDI in het kader van deze opdracht uitvoert. De Programmaraad wordt momenteel samengesteld en zal bestaan uit een veertiental leden die afkomstig zijn uit de wetenschap, planbureaus (directieniveau) en beleid (directieniveau).

- **Appreciatie CPB-beschouwing krapte:** u heeft gisteren gevraagd om een appreciatie van de CPB-beschouwing over arbeidsmarktkrapte. Zie hiervoor bijlage 2.

Datum

27 februari 2024

MSZW gezien
([redacted] , 5/2)

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

1/2 2024

TER VOORBEREIDING

Datum
25 januari 2024

Bijlage(n)
0

Aan Minister van SZW

nota

Voorbereiding Benen-op-tafel sessie demografie

Aanleiding

Op 15 januari 2024 bood de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 haar eindadvies aan u aan. Als coördinerend bewindspersoon bent u verantwoordelijk voor de totstandkoming van een Kabinetsreactie. U hebt aangegeven een brede Kabinetsreactie met inbreng vanuit verschillende domeinen te willen vormgeven. Om aan de voorkant overeenstemming te bereiken over de richting en reikwijdte van de Kabinetsreactie heeft u verzocht om een benen-op-tafel sessie met de betrokken bewindspersonen. Dit is ook als zodanig besproken in de MR van 19 januari jl. De sessie staat gepland voor aankomende vrijdag 2 februari. U wordt hierbij ambtelijk ondersteund vanuit S&I [redacted] en ASEA [redacted]

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd kennis te nemen van de planning en opzet van de door u verzochte benen-op-tafel sessie over het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050.

Kernpunten

De planning

- Met oog op het feit dat de kabinetsreactie met ca. twee maanden moet worden verzonden, is gekozen voor een datum op korte termijn: 2 februari van 16.00 uur-17.00 uur te SZW (fysiek) en via Webex (digitaal).
- De deelnemende bewindspersonen zijn: MBZK (digitaal), SJenV (fysiek), MEZK (digitaal), MVWS (fysiek), MDEF (digitaal), MFIN (digitaal), MIenW (digitaal), MAPP (eventuele deelname, digitaal).
- MBZ en MOCW zijn verhinderd.

Het doel

- Doel van het benen-op-tafel gesprek is gezamenlijk te reflecteren op het rapport van de Staatscommissie en tot een eenduidig beeld te komen wat per domein in de kabinetsreactie opgenomen kan worden, zonder vooruit te lopen op politieke keuzes voor het volgende kabinet of te raken aan controversiële onderwerpen.
- Ook kan verkend worden welke onderlinge samenhang en dwarsverbanden er tussen de domeinen bestaan en waar nadere samenwerking gezocht kan worden.

Ambtelijk niveau?

Datum
25 januari 2024

- Op basis van de uitkomsten van het overleg kan een interdepartementale ambtelijke werkgroep onder leiding van SZW vervolgens de kabinetsreactie verder uitwerken. Toegevoegd aan de bijlagen vindt u voor de volledigheid de opzet zoals eerder met u gedeeld.
- Ambtelijk JenV heeft aangegeven geen voorstander te zijn van een uitgebreide kabinetsreactie. JenV wenst een korte en procesmatige reactie. Controversiële thema's of onderwerpen uit het BWO-traject van afgelopen jaar worden volgens JenV al snel geraakt. SJenV wordt ambtelijk in deze lijn geadviseerd.

Eenheid
Kabinets

Inhoudelijke voorbereiding MSZW

Na het verwelkomen van de andere bewindspersonen kan u het gesprek starten met een korte reflectie vanuit uzelf en vervolgens de deelnemende bewindspersonen op het rapport en de effecten op beleidsterreinen.

U kan hierbij het volgende noemen:

- Migratie als voornaamste drijver van bevolkingsgroei en de effecten daarvan op: arbeidsmarkt, sociale cohesie, sociale voorzieningen, alsook de onderlinge samenhang met andere domeinen zoals zorg en wonen.
- Zo heeft migratie een direct effect op het aantal werkenden in Nederland, maar zorgt het ook voor extra beslag op (collectieve) voorzieningen, en is het daarmee geen kant-en-klare oplossing voor krapte.
- Daarnaast zet vergrijzing druk op de arbeidsmarkt en de zorg, en daarmee de haalbaarheid van veel maatschappelijke doelen.
- Het is daarom van belang goed na te denken over de samenleving en economie die we willen zijn en de keuzes die daarvoor nodig zijn.
- Gelet op de demissionaire status van het kabinet zal de kabinetsreactie geen nieuw beleid aankondigen.
- Wel is het van belang om duidelijk te maken wat de consequenties zijn van geen keuzes maken en voorbereidend werk te doen voor een volgend kabinet door te schetsen welke keuzemogelijkheden er zijn en de gevolgen daarvan.
- Daarbij kan ook benadrukt worden welk beleid er al in gang gezet is en te verkennen waar het huidige kabinet mee verder kan, zonder een nieuw kabinet voor de voeten te lopen.
- U kunt aangeven dat u daarom de volgende grove indeling voor u ziet van de kabinetsreactie:

1. **Perspectieven en dilemma's verschillende domeinen:** Perspectief op de economie van 2050 van EZK, Future of Work, ruimtelijke ordening/wonen en zorg en ook hoe die meer in samenhang gezien kunnen worden. Het schetsen van de verschillende keuzemogelijkheden kan een volgend kabinet helpen bij het opstellen van een overkoepelende visie. Met een visie kunnen keuzes gemaakt worden over welke economische activiteiten een maatschappelijke toegevoegde waarde hebben en hoe arbeidsmigratie daar gericht aan kan bijdragen.
2. **Bestaand beleid en hoe dit raakt aan het advies van de Staatscommissie:** inzet op het verhogen van de prijs van arbeid, bijvoorbeeld door verhogingen van het wettelijk minimumloon en de onverkorte uitvoering van de Roemer-aanbevelingen, inzet op sociale cohesie/samenleven, tegengaan arbeidsmarktcraptes;
3. **Politieke keuzes en "huiswerk" voor nieuw kabinet:** een verwijzing naar het maatregelenpakket arbeidsmigratie dat afgelopen najaar naar de

* woningbouw
* aanpak krapte

Vaguis

TK is gestuurd; een toelichting op de verschillende sporen waarlangs u arbeidsmigratie gerichter wilt inzetten; en aanpak om demografie in het hart van beleid te krijgen.

Datum
25 januari 2024

In het benen-op-tafel gesprek kan u deze opzet toetsen en de eerste gedachten uitwisselen op de inhoudelijke invulling van de voorgestelde opzet.

Aan

Minister van SZW

nota

Kabinetsreactie Staatscommissie Demografische
Ontwikkelingen 2050

Aanleiding

Op 15 januari 2024 bood de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 haar eindadvies aan u als coördinerend bewindspersoon aan. Eerder werd u bij nota (2023-0000596715) geadviseerd om dit advies met een begeleidende kabinetsreactie aan de Tweede Kamer aan te bieden. Middels deze nota ontvangt u een samenvatting van het advies en – in houtskool – een eerste opzet voor een kabinetsreactie.

Geadviseerd besluit

- U wordt geadviseerd kennis te nemen van de samenvatting.
- U wordt gevraagd uw reactie te geven op de eerste outline voor een kabinetsreactie, opdat deze nader kan worden uitgewerkt en interdepartementaal kan worden afgestemd. Deze outline bevat alleen de SZW-bouwstenen voor een kabinetsreactie. Andere departementen, in het bijzonder JenV en BZK, worden ook om bouwstenen gevraagd.

Kernpunten

Uitgangspunten voor een kabinetsreactie

- Het rapport van de Staatscommissie raakt aan een veelheid van thema's, breder dan het SZW terrein: onze economie en arbeidsmarkt; sturing op (arbeids)migratie; de kwaliteit en toegankelijkheid van zorg en onderwijs; huisvesting; en sociale samenhang. Dit voert terug op de vraag wat voor economie wij als Nederland willen zijn. Hiervoor zijn grote politieke keuzes nodig, kabinetsbreed en over de termijn van individuele kabinetten heen.
- U hebt in reactie op de eerdere nota aangegeven geen beleidsarme reactie te willen sturen. Tegelijkertijd moeten we ervoor waken vooruit te lopen op politieke keuzes waar het volgende kabinet voor staat. Dit vraagt om een gebalanceerde aanpak.
- Voorstel is om in de kabinetsreactie de grote lijnen van het advies te benoemen en op basis hiervan een aantal ontwikkelingen en vraagstukken te identificeren, waar u in uw termijn actief op bent (geweest) en die aan de basis liggen voor de benodigde politieke besluiten en nadere beleidsmatige doorwerking van het advies.
- De nu voorliggende outline bevat de voorziene SZW bouwstenen voor een kabinetsreactie. Dit zijn in ieder geval arbeidsmigratie en *the future of work*, en een kennisinfrastructuur op gebied van demografie.

TER BESLISSING

Datum
17 januari 2024

Bijlage(n)
6

MR 19/1/24

- Parallel aan deze SZW-scoping wordt ook aan andere departementen gevraagd om bouwstenen aan te leveren. Deze zullen worden meegenomen in een volgende versie.

Datum
17 januari 2024

Uitgelicht: The future of work

- In een bespreking in het voorjaar van 2023 over een *future of work* nota met een trendanalyse, gaf u aan de consequenties van de verschillende trends (*so whats*) graag verder uitgediept te zien. We hebben toen gesproken over *so whats* op het gebied van:
 - Omgang met diversiteit (in brede zin, waaronder werkvoorkeuren).
 - Wendbaarheid van werkenden borgen, zodat ze kunnen reageren op economische transitie.
 - Inzet op hoogwaardig werk.
 - Omgaan met schaarste.
 - Borgen/versterken van verdienvermogen.
- Deze punten komen terug in de voorgestelde opzet. De afweging de inrichting van werk gaat onder meer over diversiteit en wendbaarheid. De afweging kwantiteit of kwaliteit van werk gaat over hoogwaardig werk. Ook is er een afweging verdeling van schaarste. Verdienvermogen komt op verschillende punten terug: als afweging bij schaarste, bij inzet van AI op de werkvloer, en bij stimuleren van arbeidsproductiviteit.
- Vandaag komt de SER met een Toekomstvisie 2040 en heeft de SG van EZK een nieuwjaarsartikel gepubliceerd over het belang van keuzes maken, beide artikelen zijn bijgevoegd en zullen waar aanvullend ook meegenomen worden in het verder uitwerken van de *Future of Work*.
 - Onderaan de nota vindt u een samenvatting en een eerste appreciatie van de Toekomstvisie van de SER.

→ AI
→ nieuwe generatie (incl work/life, for menskroeg) & neue behoeftes
→ fragmentair

Betrokkenheid andere departementen

- In de voorliggende outline voor een kabinetsreactie wordt vooral gekeken vanuit de SZW bril (AV, ASEA, S&I). Parallel aan de toetsing bij u wordt ook een reflectie gevraagd aan andere departementen, in het bijzonder ambtelijk BZK en JenV, opdat deze inbreng in een volgende versie kan worden meegenomen.
- Naast bilaterale afstemming met deze departementen is voorzien dat brede interdepartementale afstemming plaatsheeft via de (voorportalen van de) MCMS, daar de instelling van de Staatscommissie ook langs deze weg is verlopen.
- Gezien het feit dat de minister van BZK mede verantwoordelijk is voor de instelling van de Staatscommissie, is het voorstel om te streven naar verzending van de brief door u, mede namens de minister van BZK. Medeondertekening door / ondertekening mede namens andere bewindspersonen op inhoudelijke gronden ligt niet in de rede, daar het advies raakt aan vrijwel alle bewindspersonen en beleidsterreinen.

& EZK, etc

Eenheid van Kabinetsbeleid

Verzoek Lid-Flach (SGP)

- In het ordedebat van 16 januari 2024 verzocht Lid-Flach (SGP) u om een brief, waarin wordt ingegaan op wat ambtelijk en juridisch nodig is om uitvoering te geven aan de scenario's die in het rapport worden geschetst. De wens is hierover, mogelijk na voorbereiding in de respectievelijke commissies en niet op zeer korte termijn, een plenair debat te voeren. Dit verzoek ontving steun van een Kamermeerderheid.

Maan als TK
daarom
naar

Voorstel is om in de aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer, waartoe u bij deze nota een aanzet ontvangt, te blijven bij reflectie op de ontwikkelingen en vraagstukken en nog niet te preluderen op de juridische en ambtelijke processen die nodig zijn voor verdere opvolging, ook omdat het aan een volgend kabinet is hier invulling aan te geven.

Datum
17 januari 2024

Toelichting

Bijlage SER Toekomstvisie – Perspectief op brede welvaart in 2040

- 18 januari presenteert de SER haar toekomstvisie, *Perspectief op brede welvaart in 2040, Bouwen aan de economie van de toekomst*, die zal worden aangeboden aan de formateur.
- De SER kiest met deze visie voor een sociale markteconomie gebaseerd op brede welvaart ("Rijnlands model 2.0"). Om de brede welvaart in 2040 te vergroten komt de SER met aanbevelingen op drie domeinen: waardig werk en inkomenszekerheid, verdienvermogen en natuur en ruimte.
- Op **korte termijn** is het doorvoeren van de maatregelen uit het arbeidsmarktpakket, en gebaseerd op SER MLT, een absolute basisvoorwaarde om deze toekomstvisie te kunnen waarmaken.
- Hierbij wijst de SER ook expliciet op onderwerpen uit SER MLT waar in haar ogen minder voortgang op is geboekt: een samenhangend systeem van kindvoorzieningen; een activerende arbeidsmarkt- en LLO-infrastructuur; het verbeteren van de arbeids- en inkomenspositie van arbeidsongeschikten; en een toekomstbestendig maatschappelijk verlof.
- Voor de **langere termijn** wil de SER samen met het nieuwe kabinet inzetten op het vergroten van het arbeidsaanbod door mensen die dat willen meer uren te laten werken. Ook zou werken beter moeten lonen via arbeidsvoorwaarden, een vereenvoudiging van het stelsel van inkomensondersteuning en de fiscaliteit. Gerichte migratie wordt wel genoemd als één van de manieren om krapte tegen te gaan, maar eerder als sluitstuk en aan voorwaarden gebonden.
- Het kabinet zou er volgens de SER daarnaast goed aan doen om technologieën en sectoren met potentieel voor Nederland te stimuleren. Ook zouden de publieke en private investeringen in R&D in Nederland verhoogd moeten worden naar de EU-doelstelling van 3% in 2030, om te komen tot een innovatieve economie.
- Tevens is volgens de Raad adequaat beleid en een uitvoeringsstructuur nodig om de grondstoffentransitie naar een circulaire economie te versnellen. En er moet een gezamenlijke weg uit de stikstofcrisis worden gevonden, waarin alle sectoren hun deel van de verantwoordelijkheid nemen en wordt ingezet op transitiepaden voor agrarische bedrijven met een duurzaam verdienvermogen.
- Ook vindt de SER dat klimaatadaptatie nu nog te vrijblijvend is en dat de overheid meer de regie zou moeten nemen in de inrichting van de ruimte.
- De SER sluit af met een oproep voor een gezamenlijke aanpak - door overheden, werknemers- en werkgeversorganisaties, burgers en het maatschappelijke middenveld - van de uitdagingen die ze in haar toekomstvisie beschrijft.

Korte appreciatie

- De SER-visie is breed opgezet, in lijn met de doelstelling van de SER t.a.v. het bevorderen van brede welvaart en bevat op het eerste gezicht geen grote verassingen t.o.v. de eerdere standpunten van de SER. Het

lijkt in eerste instantie afhankelijk van de concrete prioriteiten van een nieuw kabinet in hoeverre op de verschillende deelonderwerpen nader (en concreter) advies van de SER gevraagd zal worden.

- Voor de korte en middellange termijn is het positief dat de SER duidelijk oproept tot het voortzetten van de implementatie van de maatregelen uit het arbeidsmarktpakket, en dit als basisvoorwaarde voor het waarmaken van de toekomstvisie benoemt.

Datum
17 januari 2024

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Eerste concept outline kabinetsreactie	Ter reactie (niet verzenden)	
2	Samenvatting hoofdlijnen Advies Staatscommissie demografische ontwikkelingen 2050	Ter informatie (niet verzenden)	
3	Verzoek lid-Flach d.d 16 januari 2024	Ter informatie (niet verzenden)	
4	Nota 2023-0000596715	Ter informatie (niet verzenden)	
5	ESB artikel van SG EZK	Ter informatie (niet verzenden)	
6	SER Toekomstvisie – Perspectief op brede welvaart in 2040	Ter informatie (niet verzenden)	

nota

Aan

Minister van SZW

Future of Work

Bijlage

* Gemenen in reactie op de han werken, met
→ zwaargenege qua inhoud
→ ijdig / tempo

* In mijn TU speech, vooral over AE, heb ik niet over so what's verder uitgeveid. Graag SVZ uithoeij so what's op alle trends in voorjaar 2023

* Dat er geen more ligt, vind ik geen argument. Er heral 2 jaar een vraag van deze Minister. Dat zou voldoende moeten zijn.

Aanleiding

In de beleidsstaf van 9 januari hebben we met u over de Future of Work gesproken. We hebben afgesproken de opties in kaart te brengen waarmee u een uitgeschreven visie naar buiten kan brengen.

Geadviseerd besluit

We adviseren u de visie op de Future of Work te integreren in de kabinetsreactie op de Staatscommissie Demografie 2050. Dit lijkt het beste te kunnen middels het schetsen van dilemma's. Daarnaast zullen wij aan de Staatscommissie – met uw instemming – voorstellen dat u een keynote speech kan geven tijdens de Dag van de demografie.

Kernpunten

- De kabinetsreactie op de Staatscommissie is een logische aanleiding voor uw visie. Ook onderstreept het verbinden van de visie aan de kabinetsreactie de urgentie.
- We houden rekening met de volgende uitdagingen bij de visie:
 - Er bestaan uiteenlopende ideeën bij departementen over de onderwerpen die we in een Future of Work visie moeten behandelen, en welke richting een visie op moet. Dit zal intensieve afstemming vergen, die ten koste kan gaan van de scherpte en helderheid van de visie.
 - Eenheid van Kabinetsbeleid
 - We stellen vragen waar we nog geen helder uitgewerkt en afgestemd antwoord op hebben.
 - Het arbeidsmarktpakket, en onze communicatie daarover, veronderstellen een beeld van hoe werk en de arbeidsmarkt zich zullen ontwikkelen. En over wat voor soort arbeidsrelaties we wenselijk vinden. Het risico bestaat dat critici van het arbeidsmarktpakket de Future of Work zullen gebruiken als tegenargument (dat het pakket niet ver genoeg gaat of te weinig ruimte voor flexibiliteit laat).
- Vanwege deze uitdagingen adviseren wij om de visie als volgt te presenteren:
 - Hierbij benoemt u eerst de relevante trends en ontwikkelingen: Nederland wordt grijzer, diverser, drukker, en zal te maken krijgen

TER BESLISSING

Datum
11 januari 2024

Uiterlijk bij
12 januari 2024

Bijlage(n)
0

met (inclusieve) digitalisering/AI, en een grotere behoefte aan wendbare werkenden. Dit gebaseerd op de trendanalyse die terugkwam in uw eerdere speech bij de TU Delft en de bevindingen van de Staatscommissie.

Datum
11 januari 2024

- Deze trends roepen enkele grote vragen op: wat voor land willen we zijn, en wat voor economie en banen horen daarbij.
 - Dat stelt ons als samenleving voor enkele vragen/dilemma's: wendbare werkenden versus duurzame arbeidsrelaties; prioritering schaarse arbeid (voor bijv. kwalitatieve publieke voorzieningen, verdienvermogen, of duurzaamheid).
 - Dit biedt ruimte om voor een voorschot op een werkagenda, waarbij per thema aangegeven kan worden wat daar op dit moment op loopt (qua onderzoek).
- Indien u voor deze optie kiest, kunnen we eind volgende week (19 januari) een outline van de kabinetsreactie en het verdere proces van de onderraden aan u voorleggen. We streven ernaar de kabinetsreactie zo snel mogelijk af te hebben.
 - Naast de kabinetsreactie op de Staatscommissie zien we nog twee alternatieven, waarbij de voor- en nadelen van ieder alternatief wordt geschetst bij de toelichting:
 1. Een ingezonden artikel of groot interview in een dagblad. *ook! maar basis met kamerbrief*
 2. Een losse Kamerbrief.
 - a. De kans is ons inziens groot dat het schrijven van een losse brief veel capaciteit kost en weinig oplevert. De beschreven optie van een visie in de kabinetsreactie op het rapport van de Staatscommissie Demografie, heeft volgens ons meer slagingskans.

Wendbaar schaars

Zou = moet zijn aan opnemen in kabinet-reactie

Toelichting

Ons advies: visie opnemen in de kabinetsreactie op het rapport Staatscommissie Demografie

- In eerste instantie was het idee om de kabinetsreactie beleidsarm vorm te geven – zie ook de nota van S&I hierover. De suggestie om een stuk over *Future of Work* te integreren in de kabinetsreactie is ambtelijk neergelegd bij S&I, AV en EZK. Zij zien ook het risico dat dit op gespannen voet staat met de status van het kabinet en dat de kabinetsreactie langer op zich zal laten wachten vanwege de waarschijnlijk langere afstemming met andere departementen. Desalniettemin zijn er geen inhoudelijke bezwaren tegen een dilemmabrief.
- Het rapport biedt verschillende haakjes om een stuk over *Future of Work* mee op te bouwen:
 - Naar verwachting zet het rapport uiteen welke fundamentele keuzes er de komende decennia voorliggen qua verdeling van schaarse middelen. Dat is een natuurlijk haakje naar de vraag wat voor land we willen zijn, wat voor economie daarbij hoort, en wat voor banen. Een antwoord op deze vraag is ook nodig om grip te krijgen op arbeidsmigratie, zoals u meermaals heeft bepleit.
 - Het rapport biedt een blik op de toekomst, en prikkelt om na te denken over mensen die in 2050 leven. Dat kunnen we als aanleiding nemen om de vraag te stellen hoe hun werkende leven er naar verwachting uit zal zien.

gung
Plus: de Staatscommissie voorstellen dat u een keynote speech geeft tijdens de Dag van de demografie

Datum
11 januari 2024

- De Dag van de demografie wordt georganiseerd door de Staatscommissie Demografie. Een eventuele (keynote) speech zal aan de Commissie moeten worden voorgelegd.
- Wanneer we zorgen voor voldoende spreektijd kan hier een stevig verhaal worden neergezet. Daarnaast kan dit verhaal via *social media* onder de aandacht worden gebracht.
- Over de exacte planning van de Dag en de verwachtingen van de Staatscommissie hierbij komen we snel bij u terug.

Alternatief 1: ingezonden stuk

- Een scherpe analyse met heldere stellingname is mogelijk ook interessant om als ingezonden stuk in een krant te plaatsen. Eventueel kan dit ook de vorm krijgen van een interview.
- Als u dit doet als CDA-lid heeft u meer vrijheid om stelling te nemen en uw visie te expliciteren.
- Communicatie geeft hierbij aan dat belangstelling vanuit de media mogelijk beperkt is.

Alternatief 2: losse Kamerbrief

- Een losse Kamerbrief is moeilijk zonder concrete aanleiding en met een demissionair kabinet. Andere visietrajecten tijdens deze demissionaire periode worden geschreven in reactie op een Kamermotie, zoals het geval is bij de visiebrief over generatieve AI. Of ze bouwen voort op een passage in het coalitieakkoord, zoals bij de toekomst van de toeslagen.
- EZK heeft eerder, in reactie op een motie, een losse brief gestuurd met een visie op de economie tot 2050 (zie de bijlage). Dat bleek moeilijk te organiseren. De (inter)departementale afstemming van de boodschap heeft daar tijd en energie gekost, en de inhoudelijke boodschap sterk afgezwakt. De aandacht voor de boodschap die aan de Kamer is gestuurd, was beperkt.

dit denk ik niet

14/1 2024

TER BESLISSING

Aan Minister van SZW

Datum
19 december 2023

nota

Proces aanbidding en Kabinetsreactie adviesrapport
Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050

Aanleiding

Met deze nota wordt u verder geïnformeerd over het proces rondom de aanbidding van het adviesrapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (hierna: "Staatscommissie"). Tevens wordt u een voorstel gedaan hoe, als demissionair coördinerend bewindspersoon, verder om te gaan met het aangeboden adviesrapport.

Geadviseerd besluit

- U wordt geadviseerd het adviesrapport van de Staatscommissie met een begeleidende brief aan de Tweede Kamer aan te bieden.
- Gelet op de demissionaire status van het kabinet, wordt u geadviseerd in te stemmen met een beleidsarme brief en deze als coördinerend bewindspersoon mede namens de minister van BZK te versturen.
- Na een korte bilaterale afstemming met BZK kan bredere interdepartementale ambtelijke afstemming dan verlopen via regulier overleg van de Ambtelijke Commissie Migratie en Samenleving (ACMS).

FOW is toch
het voorstel?

Kernpunten

- Op 15 januari 2024 wordt het adviesrapport van de Staatscommissie aan u aangeboden conform het instellingsbesluit. U bent eerder per nota geïnformeerd over het programma (zie bijlagen).
- Tijdens de technische briefing van 12.00-13.00 uur zijn slechts twee ambtelijke ondersteuners toegestaan. Dit zullen zijn [redacted] (beleid) en [redacted] (woordvoering). Tijdens de persconferentie van 13.15-14.00 uur zullen ter ambtelijke ondersteuning [redacted]
Persoonsgegevens [redacted]
- Op 9 januari jl. had u een gesprek met de voorzitter van de Staatscommissie, Richard van Zwol. In dit gesprek kwam de verlenging van de instelling van de Staatscommissie in verband met een rapport voor Caribisch Nederland aan bod.
- De Staatscommissie is formeel ingesteld door het kabinet. Het eindrapport wordt dan ook aan het kabinet aangeboden. Het is passend dat u het adviesrapport met een begeleidende brief aan de Tweede Kamer aanbiedt,

temeer daar met het eindrapport invulling wordt gegeven aan verschillende moties van de Tweede Kamer.¹

Datum
19 december 2023

- Het rapport zal naar verwachting diverse aanbevelingen bevatten, die mogelijk raken aan controversieel verklaarde onderwerpen en waar politieke keuzes c.q. nieuw beleid op gemaakt zal moeten worden. Gelet op de demissionaire status van het huidige kabinet en het onderhavige formatieproces van een nieuwe regering, zal de inhoudelijke opvolging van het adviesrapport bij een nieuw kabinet liggen.
- Onder voorbehoud van de inhoud van het adviesrapport, kan waarschijnlijk grotendeels de woordvoeringslijn aangehouden worden zoals eerder aan u meegegeven in het kader van de publicatie van het deelrapport van de Adviesraad Migratie: 'Arbeidsmigratie: Oplossing voor economie en demografie?'. *FOW?*
- Dit betekent dat u in de beleidsarme brief, na een formele dankzegging aan de Staatscommissie, kort uw visie meegeeft:
 - Inzet op demografische uitdagingen, waaronder ook keuzes ten aanzien van arbeidsmigratie, moeten worden gezien vanuit een bredere visie op wat voor samenleving wij willen zijn en welke economie en arbeidsmarkt daarbij passen. Dat vraagt duidelijke keuzes, ook van een volgend kabinet.
 - Het is van belang hierin het brede welvaartspectief te hanteren, waarbij niet louter naar economische groei wordt gekeken, maar ook naar andere aspecten van maatschappelijk welzijn, zoals sociale samenhang, duurzaamheid en kwaliteit van werk en leven.
- Parallel aan deze nota gaat een nota van ASEA naar u toe, waarin wordt voorgesteld dat in de kabinetsreactie op het advies van de Staatscommissie tevens aandacht zou kunnen uitgaan naar het onderwerp 'future of work'. Dit kan op gespannen voet staan met de status van het kabinet en/of andere departementen aanleiding geven tot inhoudelijke inbreng op de kabinetsreactie.
- Zolang de lijn gevolgd wordt van een beleidsarme brief, kan interdepartementale afstemming hiervan via de ACMS verlopen. De eerstvolgende ACMS na aanbieding van het rapport zal plaatshebben op 31 januari as. Na akkoord van de ACMS kan de brief vervolgens geagendeerd worden in de MR.
- Gezien het feit dat het instellingsbesluit van de Staatscommissie mede werd ondertekend door de minister van BZK is het advies om de aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer mede namens de minister van BZK te ondertekenen.
- Uitvoeriger afstemming met andere bewindspersonen nodigt wellicht uit tot meer inhoudelijke inbreng dan de bedoeling is bij een beleidsarme brief. In dit geval zal voor ambtelijke en ministeriele afstemming een zwaarder en langer proces nodig zijn.

p/11

zoals eerder
besproken
- voor FOW voorstel
brief kabinets
beleidsarm
beleid en
Er zijn echter
aanpak zaken
die we al
wel kunnen
zeggen
!
& FOW

¹ Motie Dijkhof c.s., Tweede Kamer, vergaderjaar 2018–2019, 35 000, nr. 8. De motie verzocht het kabinet scenario's te ontwikkelen waarin de gevolgen van demografische veranderingen in Nederland op verschillende beleidsterreinen in kaart werden gebracht en deze te voorzien van beleidsopties.

Motie Den Haan c.s., Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 35 925, nr. 55. De motie verzocht het kabinet te verkennen of en hoe een staatscommissie 'bevolkingsgroei en vergrijzing' aanbevelingen kan doen voor beleidsopties.